

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Джелілова М. А.

Стаття присвячена дослідженню причин та умов організованої злочинності на прикладі Причорноморського регіону в умовах воєнного стану. Проводиться визначення поняття організованої злочинності та притаманних ознак. Аналізуються статистичні дані вчинення особливо тяжких та тяжких кримінальних правопорушень на території України за період 2018 року по 2022 рік включно та на території Одеської та Миколаївської області за період 2021-2022 роки.

Причорноморський регіон характеризується специфічними та розгалуженими транспортними комунікаціями (на воді, в повітрі та суші), вигідним економічним сполученням різних торгових регіонів материка, розвинутою рекреаційною зоною, значний спектр агропромислового, переробного та іншого виробництва, в чому і є максимально привабливий для кримінального сектору, в тому числі поширення організованої злочинності.

Зазначаються соціально-економічні передумови детермінації організованої злочинності в прикордонному регіоні Півдня України в цілому, та в період дії воєнного стану зокрема. Відмічається першочерговий вплив історичних, географічних та культурологічних систем територіальних факторів злочинності на особливості розвитку регіональної злочинності Причорноморського регіону. До таких факторів автор пропонує відносити географічне розташування, особливості формування, специфіку транспортної та промислової інфраструктури, демографічні особливості, традиції та звичаї місцевого населення та ін. Аргументується, що організована злочинність Причорноморського регіону виступає у якості самостійного складного феномену, якому притаманні злочинні практики поширення зброї, трафік та розповсюдження широкого спектру наркотичних та психотропних речовин, контрабанда, економічні та корупційні кримінальні правопорушення.

Проводиться аналіз причин та умов організованої злочинності Причорноморського регіону в період воєнного стану, визначається їх специфіка та вплив на розвиток і видозміну злочинних організованих практик.

Ключові слова: організована злочинність, воєнний стан, причини та умови злочинності, криміногенні фактори.

Dzhelilova M. A. Causes and conditions of organized crime under martial law: regional aspect

The article is devoted to the study of the causes and conditions of organized crime on the example of the Black Sea region. The concept of organized crime and its inherent features are defined. Statistical data on the commission of especially serious and serious criminal offenses in the territory of Ukraine for the period from 2018 to 2022 inclusive and in the territory of Odesa and Mykolaiv regions for the period of 2021-2022 are analyzed.

The Black Sea region is characterized by specific and extensive transport communications (on water, in the air and on land), a profitable economic connection of various trade regions of the mainland, a developed recreational area, a significant range of agro-industrial, processing and other production, which is the most attractive for the criminal sector, in including the spread of organized crime.

Socio-economic prerequisites for the determination of organized crime in the border region of Southern Ukraine are indicated. The primary influence of historical, geographical and cultural systems of territorial factors of crime on the peculiarities of the development of regional crime in the Black Sea region is noted. The author suggests that geographical location, features of formation, specifics of transport and industrial infrastructure, demographic features, traditions and customs of the local population, etc. be attributed to such factors. It is argued that organized crime in the Black Sea region acts as an independent complex phenomenon, which is characterized by criminal practices of weapons distribution, traffic and distribution of a wide range of narcotic and psychotropic substances, smuggling, economic and corruption criminal offenses.

An analysis of the causes and conditions of organized crime in the Black Sea region during the period of martial law is carried out, their specificity and influence on the development and modification of criminal organized practices are determined.

Key words: organized crime, martial law, causes and conditions of crime, criminogenic factors.

Сучасній організованій злочинності притаманний активний процес зростання та поява нових напрямків та протиправних практик з особливо вираженим регіональним характером даного деструктивного явища. В умовах воєнного стану з урахуванням особливостей сучасних суспільних змін, динаміки політичних та економічних перетворень, різкості, а подекуди і непослідовності законотворчості, організована регіональна злочинність стає тим масштабним криміногенним феноменом, який набув домінуючого впливу на формування кримінального середовища та став невід'ємним негативним соціальним чинником суспільного життя.

Динамічність криміногенних процесів в умовах воєнного стану вимагають швидкої та ефективної реакції з боку держави у сфері політики боротьби та протидії організованій злочинності в Україні, чому мають передувати якісні наукові пошуки та дослідження, що й пояснює актуальність даної статті.

Стан дослідження. Питання організованої злочинності, в тому числі її регіональні особливості, формування заходів попередження та профілактики організованої злочинності в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки та протидії правопорушенням у цій сфері виступали предметом дослідження багатьох науковців, серед яких В.С. Батиргарєєва, І.Г. Богатирьов, Р.С. Веприцький, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, А.І. Долгова, А.П. Закалюк, С.А. Кузьмін, Г.В. Новицький, В.П. Філонов, Д.В. Федоренко, В.І. Шакун та ін.

Метою даної статті є аналіз та визначення причин та умов організованої регіональної злочинності в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Серед науковців немає одностайного рішення щодо визначення терміну «організована злочинність». Так, А. Закалюк визначає організовану злочинність як «багатозначний різнорівневий та складно структурований феномен суспільного життя, який виник і розвивається в результаті прагнення частини членів суспільства змінити кримінальними способами його цивілізовану, передусім правову впорядкованість в інтересах збагачення й отримання завдяки цьому фактичної влади» [1, с. 184]. З точки зору О. Джужи, організована злочинність - «системно пов'язаний комплекс злочинів, учинених учасниками стійких, ієрархізованих, злочинних структур (груп, співтовариств, асоціацій), які підтримують один одного, узгоджуючи діяльність; мета цих угруповань - отримати максимальний прибуток від злочинного бізнесу на

певній території або у певній сфері, що перебуває під їх контролем» [2, с. 165].

Німецький кримінолог Г. Шнайдер до ознак феномену організованої злочинності зарахував те, що: «1) організована злочинність задовольняє потреби населення у нелегальних товарах і послугах; 2) її діяльність раціональна і планомірна, у злочинних діях керуються міркуваннями низького ризику і великої виручки; 3) мафіозна група ґрунтується на суворому розподілі ролей; 4) всі представники організованої злочинності - професіонали; 5) будь-який злочинний синдикат підпорядкований невеликій групі людей, яка веде пошук можливостей для кримінальних дій, зважає на ризику, вартість і вигідність злочинних проєктів, контролює їх виконання; 6) злочинна організація має свої керівні принципи (безумовна лояльність всіх членів, заборона на будь-які злочинні дії без наказу керівництва); 7) організована злочинність ґрунтується на нейтралізації державного кримінального переслідування. Це досягається ізольованістю керівної групи від виконавців, а також за рахунок систематичного підкупу представників влади» [3, с. 49-50].

Український кримінолог Т. Турчин, у свою чергу, називає кримінологічні ознаки організованої злочинності: «1) високий рівень зв'язків із корумпованою частиною працівників органів державної влади та правоохоронних органів; 2) регіональний контроль; 3) наявність загальних правил поведінки; 4) вербування нових членів угруповань; 5) тісний зв'язок із верхівкою традиційної злочинності; 6) масштабний характер злочинної діяльності; 7) політизація державної діяльності; 8) встановлення контролю над банківсько-комерційною діяльністю; 9) легалізація капіталу, накопиченого злочинним шляхом; 10) установа контролю над засобами масової інформації» [4, с. 212-213].

Чинне кримінальне законодавство не містить такого поняття як організована злочинність, однак наука кримінального права визнає його узагальнюючим терміном для наявних її видів, що передбачені у КК України, до яких прийнято відносити злочинні утворення, форми яких передбачені ч. 3 ст. 28 КК України (організована група), ч. 4 ст. 28 КК України (злочинна організація), ч. 5 ст. 143 КК України (транснаціональна організація), ч. 1 ст. 181 КК України (група, діяльність якої здійснюється під приводом проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів і поєднана із заподіянням шкоди здоров'ю людей або статевою розпустою), ст. 257 КК України

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

(озброєна банда), ст. 258-3 КК України (терористична група та терористична організація), ст. 260 КК України (не передбачене законом воєнізоване або збройне формування).

Аналіз емпіричних матеріалів свідчить про вражаючі масштаби організованої злочинності на території України, що мають тенденцію до збільшення. Так, переважно організованими злочинними угрупованнями вчиняються тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення, такі як убивства на замовлення, захоплення заручників, тероризм, продаж зброї, наркоторгівля, незаконне заволодіння транспортними засобами та ін. Згідно офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора [5] правоохоронними органами за 2018 рік на території нашої держави було виявлено та зареєстровано діяльність 288 організованих злочинних груп, серед яких з яких 21 - з корумпованими зв'язками, 41 - з міжрегіональними зв'язками, 7 - з транснаціональними зв'язками. 2019 рік значиться кількістю виявлених правоохоронними органами у розмірі 293 організовані групи, з яких 29 - з корумпованими зв'язками, 23 - з міжрегіональними зв'язками, 6 - з транснаціональними зв'язками. У 2020 році було зафіксовано діяльність 377 злочинних організованих груп, з яких 33 - з корумпованими зв'язками, 51 - з міжрегіональними зв'язками, 11 - з транснаціональними зв'язками. За 2021 рік правоохоронними органами було виявлено діяльність 499 організованих злочинних груп, з яких 57 - з корумпованими зв'язками, 70 - з міжрегіональними зв'язками, 11 - з транснаціональними зв'язками. За період 2022 року на всій території України правоохоронними органами було виявлено діяльність 395 організованих злочинних груп, з яких 14 - з корумпованими зв'язками, 40 - з міжрегіональними зв'язками, 11 - з транснаціональними зв'язками. Однак, слід зауважити, що дані за 2022 рік не містять звітної інформації з досить значної території України, яка внаслідок збройної агресії проти нашої держави перебуває в умовах окупації, в зоні бойових дій, або характеризується відсутністю нормального процесу функціонування державних інституцій, що унеможлиблює відтворення адекватних статистичних показників щодо стану злочинності на таких територіях.

Аналіз регіональних особливостей організованої злочинності передбачає дослідження кримінологічних показників даного явища. Особливе стратегічне значення для економіки та національної безпеки України має регіон Причорномор'я (материкова частина Одеської, Миколаївської та

Херсонської областей). В силу того, що даний регіон володіє специфічними та розгалуженими транспортними комунікаціями (на воді, в повітрі та суші), вигідним економічним сполученням різних торгових регіонів материка, розвинутою рекреаційною зоною, значним спектром агропромислового, переробного та іншого виробництва, в чому і є максимально привабливий для кримінального сектору, в тому числі поширення організованої злочинності.

Наприклад, за звітний 2021 рік на території Миколаївської області було зареєстровано 1 083 випадки вчинення особливо тяжких кримінальних правопорушень, з яких 29 було вчинено в складі групи осіб, та 16 180 тяжких кримінальних правопорушень, з них групою осіб було вчинено 60 посягань. Тоді як за цей же період на території Одеської області було зареєстровано 872 особливо тяжких кримінальні правопорушення, з яких 124 вчинено в складі групи осіб, та 7 377 тяжких кримінальних правопорушень, з яких 231 випадки вчинення кримінально караних діянь в складі групи осіб. За 2022 рік, рік війни, на території Миколаївської області було зафіксовано 47 особливо тяжких кримінальних правопорушень (на підконтрольній Україні території) та 375 тяжких кримінальних правопорушень, з 2 посягання було вчинено в складі злочинної групи осіб. За цей же період на території Одеської області було зареєстровано 4 995 особливо тяжких кримінальних правопорушень, з яких 112 в складі групи осіб та 53 333 тяжких кримінальних правопорушень, з яких 62 кримінально караних діяння вчинено групою осіб.

Детермінація організованої злочинності у Причорноморському регіоні України становить сукупність регіональних явищ, процесів, станів та проявів, з якими вона взаємопов'язана та обумовлюється. Досліджуючи питання детермінації науковці використовують також поняття причини, умови, фактори злочинності. У свою чергу, причини злочинності трактують як «ті чинники, які породжують злочинність як свій наслідок» [6, с. 70-71]. Умови злочинності - «обставини, які безпосередньо не породжують це явище, але супроводжують його причини, забезпечують їх певний розвиток, необхідний для виникнення наслідку» [7, с. 57]. У той же час, терміни «обставини», «фактори», «детермінанти» частіше використовуються як синоніми або як узагальнюючі поняття для причин та умов злочинності [8, с. 231].

Звертаючись до встановлення особливостей детермінації організованої регіональної

злочинності, В.І. Шакун велике значення відводить негативним наслідкам урбанізації, демографічних та міграційних процесів, наводить докази впливу на злочинність закономірностей організації соціальної інфраструктури населених пунктів і розкриває механізм впливу вказаних факторів [9, с. 42-174].

В.П. Філонов, Д.В. Федоренко вказують на «зв'язок з регіональною злочинністю цілої сукупності соціально-економічних, соціально-психологічних, соціально-демографічних та історичних факторів» [10, с. 118-179]. Р.С. Веприцький до причин та умов регіональної злочинності відносить: «низький рівень доходів та високий рівень безробіття; загальну політичну та економічну нестабільність у країні; економічні проблеми в регіоні, нестача фінансових ресурсів, нерозвиненість інфраструктури; психологічне відчуття незахищеності та відсутність впевненості в майбутньому; нездатність органів місцевої влади і місцевого самоврядування вирішувати соціально-економічні проблеми регіону; незадовільну економічну ситуацію в регіоні; низький професіоналізм управлінського персоналу в галузевих структурах виконавчої влади» [11, с. 98].

І.М. Чекмарьова зазначає, що «найрозповсюдженішими факторами географічної специфіки злочинності є рівень урбанізації населених пунктів, різниця соціально-економічних показників територій, відмінності у доходах населення, окремі демографічні індикатори, особливості розташування інфраструктурних об'єктів, особливості правоохоронної діяльності, звички та традиції місцевого населення» [12, с. 163].

Історично склалось, що Причорноморський регіон в різні часи залишався і залишається привабливим для криміногенних практик. Так, становлення даної території у якості центру торгівлі надзвичайно великої кількості самих різноманітних товарів, морських перевезень, контрабанди створило цілий комплекс причин та умов для розвитку організованої злочинності в цьому регіоні. Для регіону Причорномор'я притаманна діяльність національних та транснаціональних злочинних утворень різного рівня ієрархії, які спеціалізуються на нелегальному збуті та транспортуванні зброї, наркоторгівлі, торгівлі людьми та незаконної трансплантації тощо.

У той же час, режим безмитної торгівлі сприяв активному розвитку агропромислового комплексу, рибної та легкої промисловості, переробним виробництвам, посередницькій торговій діяльності, що, у свою чергу, дало передумови

для поширення різних проявів економічних та корупційних кримінальних правопорушень, які вчиняються у складі злочинних груп.

Наступним кримінологічним важелем, як відмічається у науковій літературі, є той факт, що «Причорноморський регіон через специфічні риси в народногосподарській спеціалізації країни - є її житницею та «морськими воротами»» [13, с. 256; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23], що надає особливого статусу та значення в економіці країни в цілому.

У лютому 2022 року наша країна зазнала повномасштабного збройного нападу у зв'язку з чим було введено воєнний стан, що стало відправною точкою для тотальних змін у всіх сферах суспільного життя, що отримало свого відображення і в криміногенній обстановці. За введенням воєнного стану послідував ряд законодавчих змін, які мали значний вплив на податкову та митну сферу. Так, частина споживчих товарів, гуманітарна допомога, пальне, ряд товарів для військових отримали спеціальний режим звільнення від розмитнення, що, у свою чергу, спровокувало значну кількість кримінальних правопорушень, вчинених з порушенням порядку митного контролю та перетину кордону, розмитнення вантажів та сплати встановлених зборів. Поширеність караних діянь щодо гуманітарної допомоги набрало таких масштабів, в тому числі й на території аналізованого регіону, що законодавець був змушений швидко прийняти відповідні заходи кримінально-правового впливу, в тому числі встановлення кримінальної заборони діяння (ст. 202-2 КК України), яке становить незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

У той же час, швидкого оберту на території Причорноморського регіону набрала діяльність організованих злочинних груп, у складі яких обов'язково наявні службові особи митного контролю, військової адміністрації чи місцевого самоврядування, діяльність яких була пов'язана із закупівлею та транспортування товарів для військових, переселенців та людей, які втратили дохід, житло та інші необхідні для проживання умови.

Серед іншого активно ведуть свою кримінальну практику організовані злочинні групи, які створюють та провадять механізми незаконного перетину кордону військовозобов'язаними особами, які не мають на те законних підстав. Такі схеми містять елементи як корупційних схем, так і підробку документів. Водночас, на території Одеського регіону поширеною стала вкрай негативна

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

практика службових підробок, вчинених адміністративними працівниками установ військового командування регіону. Попередньо зазначені напрями злочинної діяльності організованої регіональної злочинності, в першу чергу, обумовлені тим попитом на такі «послуги» та своє територіальною близькістю до кордону.

Стрімкого розвитку отримала злочинна практика в складах організованих груп у сфері приватизації майна, відведення земельних ділянок, проведення відчуження майна державної та комунальної власності (особливо в рекреаційних зонах) поза встановленими процедурами публічних торгів тощо.

У період дії воєнного стану Причорноморський регіон став зоною активізації наркотрафіку та торгівлі зброєю, що обумовлено, серед іншого, вивільненням значної кількості зброї та боєприпасів з зони бойових дій та прифронтових територій. Діяльність організованих злочинних груп у цій сфері мають міжнародний та транснаціональний характер.

Збільшення рівня безробіття та наплив тимчасово переміщених осіб вистають одними із факторів, які обумовлюють збільшення рівня корисливої та корисливо-насиленої злочинності в Причорноморському регіоні, яка вчиняється у складі злочинних груп.

Припортова зона та її функціонування в умовах воєнного стану стало передумовою для збільшення випадків економічних кримінальних правопорушень, налагодження масштабних корупційних схем, відмивання коштів, одержаних незаконним шляхом, а вже «традиційні форми організованої злочинності», які мали місце у регіоні Причорномор'я пройшли шлях трансформації у більш стійкі, зорганізовані та розгалужені механізми діяльності.

Висновки. Організована злочинність регіону Причорномор'я представляє собою системне, відносно стійке та масове, самодетермінуюче, історично мінливе негативне соціально-правове явище інституційного характеру, що проявляє себе через сукупність кримінально-караних діянь та осіб, які їх вчинили у межах материкової частини Одеської, Миколаївської та Херсонської областей за певний проміжок часу. Даному виду злочинності характерні професіоналізація, озброєність, транскордонність зв'язків, наявність налагоджених корупційних схем взаємодії з представниками владного сектору тощо.

Феномен організованої злочинності має безліч причин, умов та криміногенних факторів. До них

можна віднести: рівень урбанізації, рівень безробіття та середнього майнового стану населення, демографічна ситуація, геополітичні події тощо. Причинами та умовами регіональної організованої злочинності можна назвати економіко-географічне положення, історичні передумови формування потужності економічного потенціалу, види промисловості та її об'єми, наявність рекреаційних ресурсів та об'єктів, розвиненість транспортного сполучення, специфіка кордонів та митних зон, особливості міграційних процесів, близькість економічних сполучень з торговими центрами материка.

В умовах воєнного стану додатковими криміногенними факторами виступили - ряд законодавчих змін та введення податкових пільг в частині розмитнення широкого спектру товарів (споживчих, акцизних, для військових потреб тощо), активність ввезення на території України тисяч тон гуманітарної допомоги. Непослідовність законодавця та розпорошення державного контролю в цій сфері сприяло значній активізації діяльності організованих злочинних утворень з втягненням у свою діяльність службових та посадових осіб, налагодженням цілих схем роботи та комунікації. Це саме спіткало і сферу державних закупівель, процедур відведення державного та комунального майна у приватну власність, тендерних аспектів тощо. Близькість зони бойових дій та прифронткової території сприяло активізації організованої злочинності у сфері торгівлі зброєю та наркоторгівлі. Збільшення рівня безробіття, кількості переселенців та складнощі соціально-побутового забезпечення сприяли, серед іншого, поширенню організованих злочинних практик в частині фінансових та корисливих правопорушень.

Література

1. Закалюк А. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
2. Кримінологія: навч. посіб. / О. Джужа, В. Василевич, Ю. Іванов та ін.; за заг. ред. О. Джужі. Київ: Прецедент, 2006. 208 с.
3. Шнайдер Г. Кримінологія. М.: Прогресс-Универс, 1994. 502 с.
4. Турчин Т. Організована злочинність: кримінологічна характеристика, детермінація й запобігання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 211-215.
5. Про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями.

URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2>

6. Кукарцев О. Регіональні аспекти територіальної цілісності сучасних держав: факторний аналіз. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2006. Вип. 17. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7909/1/14.pdf>

7. Криминологія: Загальна частина: альбом схем / авт.-упоряд.: С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, С. Г. Кулик, О. С. Шеремет. Чернігів: Десна, 2015. 658 с.

8. Криминологія: учебник / под общ. ред. А. И. Долговой. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Норма, 2005. 912 с.

9. Шнайдер Г. Й. Криминология / пер. с нем. Ю. А. Неподаев; под ред. Л. О. Иванова. М.: Прогресс-Универс, 1994. 504 с.

10. Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та криминологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів): навч. посіб. Київ: АртЕк, 1997. 208 с.

11. Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні: монографія. Харків: Золота миля, 2014. 324 с.

12. Чекмарьова І.М. Соціально-економічні передумови детермінації злочинності в прикордонному регіоні Півдня України. *Право і суспільство*. № 5. Ч. 2. 2016. С. 162-168.

13. Бабенко А. М. Запобігання органами внутрішніх справ незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2007. 258 с.

14. Бабенко А.М. Запобігання організованим, озброєній та терористичній злочинності як складова безпеки в умовах Євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С. 54-58.

15. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

16. Бабенко А. М. Територіально-просторовий аналіз злочинності у населених пунктах Одеської області. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2017. № 2(9). URL: <http://nauka.nlu.edu.ua/>

wp-content/uploads/2017/12/11_Babenko.pdf (дата звернення 10.02.2023)

17. Бабенко А.М. Регіональні особливості злочинності у містах та сільських районах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. пр./ редкол.: В.І. Борисов та ін. Харків: Право, 2018. Вип. 36. С. 42-60. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/157063> (дата звернення 10.02.2023)

18. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативні-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис* № 1. 2021 С. 14-22.

19. Бабенко А.М., Федорончук І.В. Втручання у діяльність захисника чи представника особи: криминологічний і кримінально-процесуальний вимір/ *Юридичний бюлетень*, 2020. № 15. С. 104-112.

20. Бабенко А.М., Конопельський В.Я., Чекмарьова І.М. Криминологічна характеристика та запобігання злочинності у прикордонних регіонах Причорномор'я материкової України: монографія. Харків: Право, 2019. 264 с.

21. Батиргареєва В.С., Бабенко А.М. Аналіз сучасної криминогенної ситуації в Україні як інформаційна модель для розробки стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів. *Архів криминології та судових наук*. № 1. 2020. С. 39-54.

22. Батиргареєва В.С., Бабенко А.М. Вплив установ виконання покарань і попереднього ув'язнення на криминогенну ситуацію в Україні. *Право України*. № 2. 2020. С. 164-183.

23. Andriy Babenko, Oleksandr Mazurenko, Anastasiia Mernyk. Chronic Alcoholism Treatment in Custodial Facilities: Ukraine's Experience During Independence. *Wiadomości Lekarskie*. 2019. № 12. P.2451-2457.

*Джелілова М. А.,
начальник головного управління
з питань де окупації,
та реінтеграції Автономної Республіки Крим та
інших тимчасово окупованих територій України
Директорату стратегічного планування та
європейської інтеграції
Міністерства внутрішніх справ України*